

doi: 10.5281/zenodo.14554621

Yaşlıların Yaşam Kalitesi ve Kentsel Uyum Süreçleri

Quality of Life and Urban Adaptation Processes of Old Aging

M. Akif ÖZER * Serpil YILDIRIM **

Makale Geliş Tarihi / Received :24.05.2024
Makale Kabul Tarihi / Accepted :16.10.2024

ÖZET

Günümüzde dünya nüfusu hızla yaşlanmaktadır. İnsanların sosyal ve ekonomik yapıdaki değişime bağlı olarak kentlerde yaşamaya başlaması, ilerleyen süreçte yaşlı nüfusun da kentlerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu süreçte yaşla birlikte yalnızlaşan nüfus kentlerde birçok zorlukla karşılaşmıştır. Bunlar, yaşlıların kentsel yaşamla bütünleşmelerini zorlaştırmış ve yaşlılar sahip oldukları bedensel ve fiziksel yetersizliklerle birlikte, kentsel hizmetlerin sunumuna ilişkin güçlüklerin de etkisiyle uyum süreçlerinde sıkıntılar yaşamaya başlamışlardır. Bu zorlukların çözümü için çeşitli politikalarla kentsel uyum süreçleri desteklenmeye çalışılmışsa da bu sürecin öncelikle düşünsel bir dönüşümü gerektirmesi ve sürecin uzun soluklu bir çalışma olmasından dolayı kentsel uyum politikalarının desteklenerek geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu çalışma yaşlı nüfus özelinde kentsel uyumun desteklenmesine ilişkin süreçleri incelemektedir. Çalışmada politika yapım süreçlerinde yaşlılık dönemi zorluklarının bir bütün olarak ele alınması gerektiği değerlendirilerek yaşlıların kente uyumuna yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Yaşlılık, Yaşlılık Dönemi Zorlukları, Kent, Kentsel Uyum, Kentsel Yaşam.

ABSTRACT

Today, the world's population is getting older rapidly. The fact that people started to live in cities due to the change in the social and economic structure caused the elderly population to concentrate in cities in the future. In this process, the population that became lonely with age has faced many problems in cities. These problems have made it difficult for the elderly to integrate with urban life, and the elderly began to experience problems in the process of harmony with their physical and physical inadequacies, as well as the difficulties related to the provision of urban services. Although urban adaptation processes have been tried to be supported by various policies in order to solve these problems, it has emerged that this process first requires an intellectual transformation and the process is a long-term study and urban adaptation policies should be developed and developed. This study examines the processes of supporting urban harmony in the elderly population. In the study, the policy-making processes should be considered as a whole and suggestions for the adaptation of the elderly to the city were evaluated.

Keywords: Old Age, Old Age Challenges, City, Urban Harmony, Urban Life

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Ün. İİBF, mehmet.ozar@hbv.edu.tr, ORCID No: 0000-0003-2220-2271

** Dr., Araştırmacı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bak., serpilakis@gmail.com, ORCID No: 0000-0001-7593-4666

GİRİŞ

Yaşlılık günümüzde çokça tartışılan önemli toplumsal konulardan birisidir. Değişen koşullar altında, içinde bulunduğumuz dönemde yaşlılık kavramı önemli bir konum kazanmıştır. Dünyada ve Türkiye’de yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı sürekli bir artma eğilimindedir. Bu artış sonucunda ülkeler yaşlılık olgusunu yeniden ele almaya ve bu alanda yeni politikalar geliştirmeye başlamışlardır. Bu süreçte yaşlı nüfus toplum temelli sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanmasında sahip olduğu potansiyel nedeniyle önemli bir kaynak; toplumsal ve kültürel yapının devamlılığının sağlanmasında ise hayata ilişkin derin tecrübesi nedeniyle bir değer olarak ele alınmıştır.

Yaşlılık olgusu Türkiye ve dünya ölçeğinde değerlendirildiğinde, bu durumun ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile ilgili bir süreç olduğu göze çarpmaktadır. Bu açıdan yaşlı nüfus gelişmiş toplumlarda daha fazla görülürken, gelişmekte olan ülkelerde de nüfusun hızla yaşlanma eğiliminde olduğu dikkati çekmektedir. Doğuştan beklenen yaşam süresinin uzaması, tıp ve sağlık alanında yaşanan ilerlemeler, beslenme ve yaşam koşullarının gelişmesi gibi süreçler nüfus artışının temel nedenlerini oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak yaşlı nüfus oranı da aynı nedenlerle artış göstermektedir. Yaşlılık olgusu kır ve kent ilişkisi açısından değerlendirildiğinde ise göç olgusunun kentlerde yaşlı nüfus oranını daha da artırdığı ve böylece demografik olarak kır ve kent arasında önemli bir fark yarattığı göze çarpmaktadır. Öte yandan günümüzde kentsel yaşlı nüfus artışı artık sadece göç gibi dış nedenlerle değil, kentlerdeki yerleşik nüfusun da yaşlanmasına bağlı olarak artmaktadır. Dolayısıyla barındırdığı nüfus yoğunluğu nedeniyle kentler günümüzde artık temel-ana bir yerleşim merkezi olarak kabul edilmektedir. Kentlerin bu özelliği ise kentsel hizmetlerin sunumunda her yaş ve her ihtiyaç grubunun göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir. Bu durum ise politika yapım süreçlerinde ülkelerin doğal olarak nüfus projeksiyonlarını göz önünde bulundurmalarını zorunlu kılmaktadır.

Günümüzde Türkiye’nin de yoğun bir şekilde yaşadığı kentleşme sürecinde yaşlıların kente uyumu önemli bir sorun haline gelmiştir. Yaşlanan nüfusa ilişkin genel politikalar yaşlının bakımı, korunması, desteklenmesi, sosyal güvenlik ihtiyacının karşılanması, sağlık hizmetlerinin sunulması gibi genel sosyal politika hizmetleri çerçevesinde değerlendirilirken; kentleşmeyle birlikte artan yaşlı nüfusun kentsel politikalar çerçevesinde de değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu süreç kentsel politikaların belirlenmesinde kararlara katılımdan, bir kentli olarak kentsel hizmetlerin üretimi ve tüketimine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu süreçte yaşlı nüfus açısından önemli bir sorun olan kentsel uyum ihtiyacı ise bu yönde geliştirilen politikalarla desteklenmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmada yaşlı nüfusun kentsel uyum süreçleri ile bu sürece etki eden faktörler incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde yaşlanma olgusunun bireysel ve toplumsal bir gerçeklik olmasından hareketle öncelikle yaşlılık kavramı tanımlanarak dünyada ve Türkiye’de yaşlılık olgusu incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde kentsel uyum sürecine etki eden faktörler olarak yaşlılık dönemi zorlukları ele alınmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise kentsel yapılanma, kentsel planlama, kentsel tasarım ve kentsel hizmetler gibi kent özelindeki konular, yaşlının kente uyumu açısından incelenmiştir. Çalışmada kentlerin günümüzde temel yerleşim birimleri olduğu ve kentli nüfusun dünyada ve Türkiye’de hızla arttığı değerlendirilerek kentsel uyum sürecinin temel bir politika anlayışı olarak benimsenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca kentsel uyum sürecini kolaylaştıran unsurlar olarak ailevi, toplumsal, sosyal,

ekonomik ve kültürel faktörlerle birlikte, sürecin birey ölçeğinde de yürütülmesi gerektiği değerlendirilmiştir

1.YAŞLILIK OLGUSU: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE MEVCUT DURUM

İnsan hayatının doğal bir gelişim dönemi olan yaşlılık, küresel ve karmaşık bir olgudur. Yaşlılık kavramı bugün birçok disiplinin çalışma konusunu oluşturmaktadır. Kavramın tarihsel ve kültürel açılarından farklı yorumlanması farklı içeriklerle tanımlanmasına neden olmaktadır. Çalışmanın bu kısmında önce yaşlılıkla ilgili kavramsal çerçeve ortaya konacaktır

1.1. Yaşlılık Kavramı

Yaşlılık kavramı genel olarak kronolojik bir tanımlamayı esas alır ve kişinin biyolojik, sosyal, fiziksel ve psikolojik açıdan bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapar (İsen, 2021: 31). Bu bağlamda genel bir ifadeyle biyolojik bir dönem olarak tanımlanan yaşlılık; çocukluk, gençlik ve yetişkinlik evrelerinden sonra yaşanan ve biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyolojik alanlarda gelişen değişime bağlı olarak ihtiyaç ve gereksinimlerin değiştiği bir evre (Gülhan, 2023: 137; Köse ve Erkan, 2014: 43) olarak tanımlanabilir. Bir başka tanımlamada yaşlılık “fiziksel ve ruhsal güçlerin bir daha yerine gelmeyecek şekilde kaybedilmesine bağlı olarak, organizmanın iç ve dış etmenler arasında denge kurma potansiyelinin azalması, kişinin fiziksel ve ruhsal yönden gerilemesi” (Danış, 2009: 68) olarak ifade edilmektedir. Yine bir başka tanımlamada yaşlılık “yeteneklerin kristalleştiği ve yoğun bir yaşam birikimi ile anıların insanı yeni deneyimlerinin tadını çıkarmaya hazır kıldığı onurlu bir dönem” (GEBAM, 2002: 4) olarak nitelendirilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü yaşlılığı; “çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması” (Aydiner-Boylu, 2013: 145) olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamalardan hareketle yaşlılığın; hayata ilişkin olumlu birikimleri içeren bir dönem olmakla birlikte, fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik açılarından birtakım güçlüklerle karakterize olan bir yaşam dönemi olduğu söylenebilir.

Literatürde genel kabul gören bir ayrıma göre hücre ve dokulardaki yıpranmalara göre yaşlılık dönemi üçe ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre 65-74 yaş arası yaşlılık, 75-84 yaş arası orta yaşlılık, 85 ve üzeri ise ileri yaşlılık olarak kabul edilmektedir (Köse ve Erkan, 2014: 43). Dünya Sağlık Örgütüncel belirlenen bu 65 yaş kriteri sadece kronolojik yaşa vurgu yapmaktadır. Oysa yaşlılığın birçok boyutu vardır. Buna göre yaşlılık algısı bir yanı sıra biyolojik bir olgu iken, diğer yanı sıra kültürel ve toplumsal bir olgudur. Bu çerçevede yaşlılık algısı kişiden kişiye toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir (İsen, 2021: 31; Uyanık, 2017: 70). Bu kapsamda kimi toplumlar yaşlılığı tecrübenin de eşlik ettiği üretken bir dönem olarak nitelendirirken, kimi toplumlar ise yaşlılığı kişinin üretim fonksiyonlarının azaldığı ve muhtaçlık kavramının öne çıktığı bir dönem olarak yorumlamaktadırlar. Ayrıca kişinin o anki ruh hali ve içinde bulunduğu koşullar da bu algıyı etkilemektedir. Bu nedenle yaşlılığa ilişkin kesin bir sınır çizmek güçtür. Ancak, bu konu yaşlılığa ilişkin çalışılan alanın özellikleriyle belirlenebilir. İşte yaşlılığın çeşitli disiplinler tarafından farklı şekillerde tanımlanmasının temel nedeni de budur

1.2. Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılık

İlkçağlardaki yaşam koşullarının güçlüğü nedeniyle, ortalama yaşam süresinin kısa olduğu tahmin edilmektedir. Ancak günümüz toplumlarında ortalama yaşam süresinin zaman içinde

uzadığı görülmektedir. Bu durum bize yaşlılığın göreceli olduğunu ve zamana ve çevresel koşullara göre değiştiğini göstermektedir. Günümüzde Uzak Doğu, Orta Asya, Avrupa ve Batı toplumlarında da yaşlılık algısı kültür, ekonomi, nüfus yapısı gibi çeşitli değişkenlere göre değişmektedir (Köse ve Erkan, 2014: 44). Bu arada birçok ülke nüfus yaşlanması sorunu ile karşı karşıyadır. Örneğin Amerika, ülkesinde yaşanan nüfus artışını 21. yüzyılın en önemli sorunu olarak değerlendirmektedir. Öyle ki bu sorun “tsunami”, “patlama”, “çığ” (Carr, 2019: 244) gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Ancak gelinen süreçte bu olgu sadece Amerika için değil, gelişmekte olan tüm ülkeler için bir sorun oluşturmaya başlamıştır.

Birleşmiş Milletlerin “World Population Prospect 2022” isimli raporuna göre bugün dünya nüfusu 20. yüzyılın ortalarındakinden üç kat daha fazladır. 1950 yılında 2.5 milyar olan nüfus 1987 yılında iki kat artarak 5 milyara ulaşmıştır. Diğer artışlar ise 1998 yılından itibaren 2 milyar, 2010’dan itibaren ise bir milyar şeklinde gerçekleşmiştir (UN, 2022: 3). Bugün ise dünya nüfusu 8.005.176.000’dir (WPR, 2024). İlerleyen süreçte 2059 yılında küresel nüfusun 10 milyarın üzerine çıkması beklenmektedir (UN, 2022: 3). Bu süreçte 1950 ile 2050 arası dönem küresel nüfus artış hızının en hızlı olacağı dönem olarak değerlendirilmektedir. 1962-1965 yılları arasında yılda ortalama %2.1 seviyesine ulaşan nüfus artış hızı ilk defa 2020 yılında %1’in altına düşmüştür (UN, 2022: 3). Bu çerçevede küresel nüfus artış hızının 2080’lerde 10.4 milyar kişiye ulaşana kadar artıp 2100’e kadar sabit kalacağı ardından ise düşüşe geçeceği (WPR, 2024) öngörülmektedir. Bu süreçte nüfus popülasyonu bakımından dünyanın en kalabalık ülkeleri sırasıyla Hindistan, Çin, ABD ve Endonezya’dır. Nüfus artışına ilişkin olarak uzmanların bir kısmı zenginlik ve yaşam kalitesi arttıkça aile yapılarının küçülüp nüfus artış hızının düşeceğini; bir kısmı da özellikle Sahra Altı Afrika ve Asya’nın bazı bölgelerinde yoksulluk, eşitsizlik ve sürekli kentleşmenin bu bölgelerde ters etki yaratarak nüfusu artacağını (WPR, 2024) ileri sürmektedirler.

Artan nüfus içinde yaşlı nüfusun durumu ise kendi ölçütlerinde farklı bir incelemeyi gerektirmektedir. Bu artış içinde 2022 yılında %10 olan 65 yaş üstü nüfusun 2050 yılında %16’ya ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yine 2050 yılında bu sayının 5 yaş altı ve 12 yaş altı çocuk sayısı kadar olacağı öngörülmektedir. Bu durum yaşlılarda düşük ölüm ve artan sağ kalım oranı; gençlerde ise doğurganlık oranındaki düşüşle (WPR, 2024) açıklanmaktadır.

İlerleyen yıllarda yaşlı popülasyona ilişkin bir projeksiyon da “kadın” avantajına aittir. Bu avantajdan dolayı hemen hemen tüm popülasyonlarda kadın sayısının erkek sayısından fazla olacağı tahmin edilmektedir. Buna göre 2022 yılında yaşlı nüfusun %55.7’sini oluşturan kadın sayısının 2050 yılında toplam nüfusun %54.5’ini oluşturması beklenmektedir (UN, 2022: 10).

Doğuştan yaşam beklentisi de yaşlı nüfusun artışını etkileyen bir diğer nedendir. 2019 yılında 72.8 olan yaşam beklentisi 1990’lı yıllara göre 9 yıllık bir artış göstermiştir. Bu sürenin artarak 2050 yılında 77.2’ye ulaşması beklenmektedir (WPR, 2024). Bu durumda artan yaşlı nüfusun sosyal güvenlik, emeklilik, sağlık ve uzun süreli bakım hizmetleri gibi ihtiyaçlarının planlanması ve bu sistemlerin sürekliliğinin sağlanması temel bir sosyal politika ihtiyacı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu tabloya Türkiye nüfus yapısı açısından bakıldığında yaşlanma olgusunun burada da olduğu ve yaşlı nüfusun son beş yılda %22,5 arttığı görülmektedir. Türkiye’de yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş üstü nüfus 2015 yılında yaklaşık 6.5 milyon iken bu nüfus %22.5’luk bir artışla 2020 yılında yaklaşık 7.9 milyon olmuştur. Nüfus projeksiyonlarına göre Türkiye yaşlı nüfusunun

toplam nüfusa oranının “2025 yılında %11.0, 2030 yılında %12.9, 2040 yılında %16.3, 2060 yılında % 22.6 ve 2080 yılında % 25.6 olacağı” öngörülmektedir. Bu tabloya göre toplam nüfus içinde yaşlı nüfusun payı artarken, çocuk ve genç nüfusun oranı azalmaktadır (TUİK, 2024). Dünya genelinde yaşlı nüfusun içinde 80 yaş ve üstü nüfus hızla artarken (GEBAM, 2002: 6; Kalınkara, 2017: 230; TUİK, 2024) Türkiye yaşlı nüfusunun içinde ise ağırlıklı oranın (%63.8) 65-74 yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Bu oran 2015’te %61.3 olarak gerçekleşmiştir (TUİK, 2024). Bu durum, yaşlıların kendi içinde sınıflandırılması ve her grubun özelliğine göre politika üretilmesi gerektiğini zorunlu kılmaktadır (Torres, 2009: 26).

Türkiye’de yaşlı nüfusun artışına bağlı olarak nüfus yapısı da değişmeye başlamıştır. Birleşmiş Milletlere göre bir ülkede yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının %8 ile %10 arasında olması o ülkenin “yaşlı” olduğunu göstermektedir. Bu oranın %10’un üzerinde olması ise o ülkenin “çok yaşlı” olduğu anlamına gelmektedir (Öztürk & Turan-Kızıldoğan, 2017: 2). Bu kapsamda Dünya Bankası verilerine göre 2022 yılı 65 yaş üstü nüfus dünya genelinde %10 iken (Dünya Bankası, 2024a), bu oran Türkiye için %9 olarak gerçekleşmiştir (Dünya Bankası, 2024b). Ancak Türkiye oransal olarak yaşlı nüfusa sahip diğer ülkelere göre hâlâ genç olsa da nüfusun hızla yaşlanmaktadır.

Yaşlılıkla ilgili istatistiklerden biri de yaşlının işgücüne katılımını değerlendirmeye yönelik bağımlılık oranına ilişkin istatistiklerdir. Buna göre Türkiye yaşlı bağımlılık oranı 2020 yılında %14.1 iken 2060 yılında bu oranın %37.5 olacağı tahmin edilmektedir. Nüfus tahminlerine göre 2020 yılı için dünya nüfusunun %9.5’ini yaşlı nüfus oluşturmaktadır. Buna göre dünyadaki en yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ülkeler Monako, Japonya ve Almanya’dır. Türkiye ise bu sıralamada 167 ülke arasında 66. sıradadır. Türkiye’de doğuştan yaşam beklentisi ise ülke geneli için 78.6 iken bu oran erkeklerde 75.9, kadınlarda 81.3 olarak gerçekleşmektedir (TUİK, 2024).

Dünyada ve Türkiye’de yaşlı nüfus kentsel dağılım açısından değerlendirildiğinde ise nüfusun çoğunluğunun kentlerde yaşadığı görülmektedir. Bu oran 2021 yılı için dünya genelinde %56 iken (Dünya Bankası, 2024c), Türkiye’de ise %77 (Dünya Bankası, 2024d) olarak gerçekleşmiştir.

Söz konusu bu kapsamda dünyada ve Türkiye’de yaşlı nüfus hızla artmakta olduğu ve bu artışın sosyo-demografik yapıda önemli değişikliklere yol açtığı rahatlıkla söylenebilir. Ailelerin küçülmesi, toplum ve ailedeki değer yargılarının değişmesi, kentleşme ve sanayileşme süreçleri gibi nedenlerle yaşlılık sadece bireyleri etkileyen bir olgu olmaktan çıkmış ve zamanla toplumsal bir sorun haline gelmiştir (Bulduk, 2014: 55). Günümüzde ise yaşlılık küresel bir nitelik kazanmıştır. Sorunun bu derece büyümesi ise pek çok kuruluşu harekete geçirmiş ve Birleşmiş Milletler tarafından ilk kez 1982 yılında düzenlenen Dünya Yaşlanma Toplantıları, yaşlanma sürecinin küresel düzeyde bir öncelik haline gelmesi için önemli bir adım olmuştur. Bu toplantılar, 2002 yılında da tekrarlanarak dünya genelinde yaşlanma olgusuna yönelik dikkat çekmiştir. Toplantılarda, tüm ülkelerin yaşlanan nüfusla ilgili olarak konut, gelir, kuşaklar arası dayanışma, sosyal ilişkiler, toplumsal katılım, yaşlı güvenliği ve yaşlı bakımı gibi konularda ciddi altyapı çalışmalarını başlatma çağrısı yapılmıştır. Yaşlı bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri, topluma daha etkin bir şekilde katılabilmeleri ve yaşlılık sürecinin daha iyi yönetilebilmesi için atılması gereken adımlara değinilmiştir (ASPB, 2015: 58). Uluslararası düzeydeki bu çalışmalarla, yaşlılara yönelik ulusal politikaların belirlenmesi ve yaşlı nüfusa yönelik tüm süreçlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. KENTSEL UYUMU GÜÇLEŞTİREN YAŞLILIK DÖNEMİ ZORLUKLARI

Yaşlılık kavramı çoğunlukla birçok sorunla birlikte değerlendirilir. Yaşlılık, genel olarak yaşam kalitesinin azaldığı durumların başında gelmektedir. Yaşam kalitesi kavramı ise farklı tanımlamaları içermekle birlikte genel itibarıyla yaşlının fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik alanlardaki ihtiyacının karşılanması ve genel iyilik hali (Aydın & Boylu, 2013: 145) olarak tanımlanmaktadır. Yaşam kalitesi, “çevreye ait ölçülebilen mekânsal, fiziksel ve sosyal bileşenlerin bir arada değerlendirilmesi ile birlikte bireylerin algılarının hem öznel hem de nesnel” olarak değerlendirilmesini ifade eder. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre yaşam kalitesi ise “insanların değer sistemleri içerisinde kendi durumlarını algılama biçimi” (Yapıcı & Ünüvar, 2020: 567) olarak tanımlanmaktadır. Sonuç olarak yaşlının refahını artıran her etkinlik, yaşlının yaşam kalitesini yükseltecek bir faaliyet olarak değerlendirilmelidir.

2.1. Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesine ilişkin tartışmalarda, bireyin mi yoksa toplumun mu öncelikli olduğu önemli bir tartışma konusudur. Bireysel yaklaşımı savunanlar kişinin istek ve ihtiyaçlarının öncelikli olduğunu ileri sürerler. Bu anlamda toplumsal düzen bireyin güvenlik ihtiyacının karşılanmasında önemli bir işlev görür. Yaşam kalitesi kavramında toplumu öncelikleyken yaklaşım ise kişinin toplumsal düzene olan liyakatine ve toplumsal önceliklere vurgu yapar. Ancak günümüz yaşam koşullarında dengeli bir toplumsal yapı için birey ve toplumun yaşam kalitesinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Yapıcı & Ünüvar, 2020: 568). Zira birey ve toplum birbirilerini destekleyebildikleri oranda güçlenebilirler.

Kişilerin sahip olduğu inanç, kültür, gelenek gibi değer sistemleri de yaşam kalitesi üzerinde etkilidir. Bununla birlikte ekonomi, sağlık, eğitim, boş zaman faaliyetleri gibi etkinlikler de kişinin yaşam kalitesine etki ederler. Ayrıca yaşam kalitesi, kişilerin günlük hayatta karşılaştıkları sorunlar, bunları çözebilme kapasiteleri, çalışma hayatına ilişkin konular, güncel olayları takip edebilme yeteneği vb. olaylardan da etkilenir. Sonuç olarak yaşam kalitesi insanların ruhsal, fiziksel ve sosyal açıdan iyi olma hallerini içerir (Yapıcı & Ünüvar, 2020: 568). Yaşam kalitesini etkileyen durumlardan biri de kişinin kendisine ilişkin algısıdır. Bu kapsamda davranış kalıpları önemli bir rol oynar. Örneğin kişinin yaşam kalitesini düşürecek alışkanlıklardan kaçınarak spor, yürüyüş, sinema, tiyatro gibi etkinliklere yönelmesi kişinin yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etki yaratır (Kaddachi vd., 2017: 96). Bu açıdan yaşam kalitesinin geliştirilebilir bir nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

Yaşam kalitesi ile ilgili kavramlardan biri de sosyal kalitedir. Yaşam kalitesi ile sosyal kalite kavramları toplum yararını öncelikleyen potansiyel kavramlardır. Sosyal kalite gelecek için bir vizyon sunarken, yaşam kalitesi bir takım sosyal göstergelerle sübjektif ve objektif yaşam standartlarının ölçülmesini ifade eder (Uyanık, 2017: 88). Bu kavramlarla ilgili olan diğer kavramlar ise “sosyal uyum” ve “sürdürülebilirlik” kavramlarıdır ki bunlar da bireysel karakteristiklerden çok toplumsal karakteristikleri ifade ederler. Neredeyse her platformda dikkat çekilen bir kavram olarak sosyal uyum, sosyal devletin iki boyutuna vurgu yapar. Bunlardan birincisi eşitsizlik, parçalanmışlık, farklılık ve kırılmaların azaltılması; ikincisi ise bu konuya ilişkin sorumlulukların güçlendirilmesidir (Uyanık, 2017: 89). Bu koşullar altında gerçekleştirilecek yaşam kalitesi ise şüphesiz “sosyal” kavramının kapsamına ve sosyal sermayenin niteliğine bağlıdır. Sonuç

olarak yaşam kalitesi kavramı birçok bileşilenden oluşmaktadır ve her bir bileşen yaşının yaşam kalitesi üzerinde geliştirici ve destekleyici bir etkiye sahiptir. Çalışmanın bu kısmında söz konusu kapsamda yaşlılık dönemi uyum süreçleri ile yaşam kalitesini etkileyen genel sorunlara değinilecektir.

-Sağlık Zorlukları: Günümüzde yaşlı nüfusun en önemli zorluklarından birisi “sağlıklı yaşlanma kriterleri”nin her bireye sunulamamasıdır (Öztürk & Turan-Kızıldoğan, 2017: 2). Son yıllarda yaşlı nüfus sayısının artması kronik hastalıkların yaşanmasına ve yaşla birlikte engellilik durumunun gelişmesine neden olmuştur. Yaşlı nüfusun artması ve tedavi hizmetlerine duyulan gereksinim, sağlık sisteminin yeniden kurgulanmasını gerektirmiştir. Yaşla birlikte sağlık sektöründen beklentilerin artması ise sosyal güvenlik sistemine yansımış ve bu durum sağlık giderlerinin artmasına neden olmuştur (Danış, 2009: 67). Bu açıdan özellikle sosyal refah devleti anlayışının geliştiği ülkeler için artan nüfus ve buna bağlı olarak gelişen sağlık hizmeti talebi birçok devlet için “endişe verici” bir durum (Torres, 2009: 26; Myles, 1983: 463) olarak değerlendirilmektedir. Nihayetinde bu durum yaşının yoğun bir şekilde ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetlerini yeterince alamamasına neden olmaktadır.

-Ekonomik Zorluklar: Yaşlılık döneminde yaşanan ekonomik zorluklar yaşının diğer alanlarda da güçlük yaşamasına ve bu durumun bir sonucu olarak kentsel uyum süreçlerinin zayıflamasına neden olmaktadır (Danış, 2009: 68). Yaşlılık zorluğunu daha çok ekonomik boyutu ile değerlendiren Myles (1983: 463), gelecek için sorun olacak hususun daha az sayıda çocuk ve daha fazla sayıda emekli olan bir toplum yapısı olduğunu belirtmektedir. Brummel (1983: 55) ise konuyu bürokratik ve yönetsel açıdan değerlendirmektedir. Yaşlılık dönemi zorluklarının sadece ailelerden değil, yaşlılara hizmet vermek üzere kurgulanan sistemlerin yapısal ve yönetsel eksikliklerinden de kaynaklandığı değerlendirilmesi gerekmektedir. Brummel’e göre bu sistemlerin kuruluş amaçları, işleyişleri ve etkinlikleri sürekli takip edilip geliştirilmelidir. Zira bu yaklaşım, sistemleri güçlendireceği gibi ekonomi üzerinde de olumlu etkide bulunacaktır. Araştırmalar aileler ve çocuklar için erken dönemlerde yaşanan yoksulluğun kalıcı olabileceğini göstermektedir. Buna göre yoksul bir ortamda büyüyen kişiler, bu yoksulluğu daha uzun süre tecrübe ettiklerinden iş ve gelir anlamında da bağımlı bir grubu oluşturmaktadırlar. Yaşlı insanların ekonomik statülerinin iyiliği ise gençlik yıllarında kazandıkları ekonomik statüye bağlıdır (Engel, 1995: 25). Ekonomik olarak yoksun olan kişiler yaşamlarının ileri dönemlerinde de ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu dönemde aile desteğinden yoksun olmasına karşın ekonomik olarak sorunu olmayan yaşlılar bakım ve barınma sorununu daha kolay çözebilmektedirler (Danış, 2009: 68). Sonuç olarak ekonomik durum yaşının genel yaşam kalitesi üzerinde önemli ve belirleyici bir etkiye sahiptir.

-Sosyal Zorluklar: Yaşlılık, toplumla bütünleşmeye en çok ihtiyaç duyulan dönemdir. Bu nedenle yaşlılık kimisi için bilgeliğin de eşlik ettiği ömür boyu mutlu yaşanmış bir hayat iken, kimisi için eksik yaşanmış hesaplaşmalarla dolu bir hayattır (Carr, 2019: 210). Bu dönemde yaşanan sorunlar pek çok yaşlı için hayatı zorlaştırmaktadır. Bu güçlüklerin her biri bir diğerinin nedeni olabilmekte ve bunların görülme sıklığı ise yaşlı nüfusun artışına bağlı olarak değişmektedir. Yaşlılık döneminde sosyal alanda yaşanan zorluklar diğer alanlardaki olumsuzlukların çözümünü de güçleştirmektedir. Bu açıdan toplumsal ilişkilerde katılım kişinin sosyal ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olur. Sosyal uyum perspektifine göre, psikolojik refahın sağlanabilmesi için bireylerin

sosyal uyum süreçlerini hayatlarının her alanına yansıtılmaları gerekmektedir (Zhang & Zhang, 2015: 145). Öyle ki bu durum duygusal ve psikolojik açıdan refahı yakalamanın ilk şartı olarak kabul edilmektedir. Yaşlılık döneminde kişinin yaşadığı en önemli sorunlardan biri de sosyal yalnızlıktır. Özellikle eş-dost vb. kayıplarında bu duygu daha çok yaşanır. Acosta-Maldonado (2016: 246) yaşlıların bu soruna çözüm bulmak amacıyla kadınların çocuk bakımı, erkeklerin ise uzun süre iş yaşamına devam etme gibi “faydacı” rollerle toplumda var olmaya çalıştıklarını belirtir. Yaşlılık alanında üzerinde durulması gereken önemli sorunlardan biri de “yaşçılık” kavramıdır. Bu kavram sadece sosyal sorun alanını değil, taşıdığı anlam itibarıyla ekonomik, sağlık, kentsel vb. tüm alanları etkilemektedir. Temelde yaş ayrımcılığına dayanan yaşçılık olgusu kişinin sırf “yaşlı” olmasından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda yaşçılık kavramı ırkçılık ve cinsiyetçilik gibi mücadele edilmesi gereken bir alandır. Bu yaklaşım kişinin iş yaşamı ve sosyal yaşamını olumsuz etkilemekte ve ayrımcı tutumlar nedeniyle yaşının istismar edilmesine neden olmaktadır (İsen, 2021: 33; Uyanık, 2017: 83). Ayrımcılığa maruz kalan yaşının yoksulluk ve yoksunlukla karşılaşma ihtimali de yüksektir. Zira yaşlı eşit haklardan ve kendi potansiyelini kullanma olanağından mahrum edilmiştir (Uyanık, 2017: 83). Tüm bu süreçler ise kişinin sırf yaşından dolayı ayrımcılığa maruz kalmasına ve özellikle kentsel yaşam sürecinde ciddi bir ayrımcılık yaşayarak toplumsal bütünleşmesine engel olmaktadır (İsen, 2021: 33).

Sonuç olarak yaşının bakıma ihtiyaç duyması, gelir düzeyinde azalma, yalnızlık, kimsesizlik, terk edilmişlik, ayrımcılığa maruz kalma ve kırdan kente göç gibi sorunlar yaşlıların yaşadığı temel sorunlardır. Benzer şekilde teknoloji kullanımındaki sıkıntılar, plansız büyüyen kentler, ulaşım ve erişilebilirlik engelleri ile kültürel bütünleşmenin sağlanamaması gibi sorunlar da günümüzde yaşlıların birinci dereceden yaşadığı sorunlardandır (Danış, 2009: 68). Bu sorunlar birbirine kaynaklık ederek yaşının toplumsal uyum ve katılım süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedirler

3. KENTSEL UYUM SÜRECİNDE YAŞLILIK OLGUSU

Gelişmişlik, kentleşme ve nüfus yaşlanması birbiriyle ilişkili kavramlardır. Günümüzde sanayileşme ve kalkınma kentleşme süreciyle gerçekleşmektedir. Bu kapsamda toplumsal hareketlilik de kırsaldan kentlere doğru yaşanmaktadır (Kayan, 2018: 584). Gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusun yaklaşık %80’i kentlerde yaşamaktadır (Kalınkara, 2017: 232). Nüfusun kentlerde yoğunlaşması ise kentlerin her yaş grubunun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yapılanmasını zorunlu kılmıştır.

3.1. Kentsel Yaşam ve Uyum Süreci

Kentlerdeki nüfus artışının önemli sebeplerinden birisi göç olgusudur. Göç olgusu yaşlılık kavramına ve dolayısıyla yaşının kentsel yaşama uyumuna direkt etki eden faktörlerden birisidir. Fuguitt ve Heaton (1995: 216) kentlere göç eden gençlerin daha çok doğurganlık, okul, geniş konut ihtiyacı ile; yaşlıların ise sağlık, bakım, yaşam döngüsünün desteklenmesi gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmektedir. Nitekim yaş faktörü göçe ilişkin kararlarda belirleyici bir kriterdir. Yani göç etme ile yaş arasındaki ilişki negatif yönlüdür. Dolayısıyla yaş ilerledikçe göç etme eğilimi azalmaktadır (Aksürmeli, 2017: 705). Konu Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise, Türkiye’nin özellikle 1950’lerden sonra hızla kentleşen bir ülke olduğu, bu süreçte büyük kentler başta olmak üzere, birçok kentin gecekondularıyla karşı karşıya kaldığı belirtilebilir. Altyapı ve

toplumsal anlamda sosyal uyum sıkıntıları da (İmamoğlu, 2015: 107) kentlerde ciddi sorunlar olarak ortaya çıkmıştır.

Kuşkusuz kent yaşamı bir takım idari, hukuki, toplumsal ve ekonomik düzenlemelere ihtiyaç duyar. Bu kapsamda kentlerde yaşayan insanların kentli olmaktan kaynaklanan birtakım hakları bulunmaktadır. Bu hakların gerçekleşmesi, bireylerin dayanışma ve sorumlu hemşerilik anlayışına sahip olmalarına ve eşit yükümlülükleri kabul etmelerine bağlıdır. Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda belirtilen bu haklar, şu şekilde özetlenebilir (Kayan, 2018: 597-598):

- **Güvenlik:** Bireylerin güvenliğinin sağlanması, yaşamlarını tehlikeye atmaksızın günlük aktivitelerini sürdürebilmeleri.
- **Kirlenmemiş Sağlıklı Bir Çevre:** Temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, çevresel faktörlerin insan sağlığına zarar vermemesi.
- **İstihdam:** Bireylerin çalışma hakkı, adil ve güvenceli iş koşulları altında istihdam edilebilme.
- **Konut:** Her bireyin uygun ve sağlıklı konutlara erişim.
- **Dolaşım:** Serbest dolaşım hakkı, ulaşım olanaklarına eşit ve adil erişim.
- **Sağlık:** Herkesin sağlık hizmetlerine erişim.
- **Spor ve Dinlenme:** Katılımcı ve eşitlik ilkesine dayalı spor ve dinlenme olanaklarına erişim.
- **Kültürlerarası Kaynaşma:** Farklı kültürler arasında etkileşim ve anlayışa dayalı bir yaşam.
- **Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre:** Estetik ve işlevsel açıdan kaliteli bir yaşam.
- **İşlevlerin Uyumu:** Kent yaşamının işlevsel bir şekilde düzenlenmesi ve bireylerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde tasarlanması.
- **Katılım:** Bireylerin toplumsal, kültürel ve ekonomik karar alma süreçlerine etkin katılım.
- **Ekonomik Kalkınma:** Herkesin adil ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmadan yararlanması.
- **Sürdürülebilir Kalkınma:** Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ilkesine dayalı kalkınma.
- **Mal ve Hizmetler:** Temel mal ve hizmetlere adil ve eşit erişim.
- **Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar:** Doğal kaynaklara adil ve sürdürülebilir erişim.
- **Kişisel Bütünlük:** Her bireyin özel hayatına saygı gösterilmesi ve kişisel bütünlüğün korunması.
- **Belediyeler Arası İşbirliği:** Kentler arası işbirliği ve dayanışma.
- **Finansal Yapı ve Mekanizmalar:** Adil ve şeffaf finansal sistemlere erişim.
- **Eşitlik:** Tüm bireylerin ön yargısız ve eşit bir şekilde haklardan yararlanmaları.

Bu haklara Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Belgesinde de atıfta bulunmaktadır. Bu haklar toplumdaki tüm bireyler ile birlikte yaşlıları da kapsamaktadır. Dolayısıyla bu haklar yaşlıların kente uyumunda bir ölçüt olarak alınabilecek referans değerler olarak yorumlanabilir. Ayrıca bu haklar birer vatandaşlık hakkı olup bu hakların kullanılamaması ya da kısıtlanması kent hakkının engellenmesi anlamına (Aksürmeli, 2017: 707) gelmektedir. Günümüzde ise kentler daha çok kapitalist sistemin etkisiyle rant temellinde yapılandırılmakta ve bu durum kamusal alanların kullanımına da yansiyarak kent haklarının ihlaline (İçli, 2017: 70) neden olmaktadır.

Kırsal kesime oranla çoğunlukla fırsatlar mekânı olarak da nitelenen kentler; fırsatların yanında risklerin, karmaşanın, yalnızlığın ve yabancılaşmanın daha çok hissedildiği yerler olabilmektedir. (Kurt, 2011: 61). Bu kapsamda gelişmekte olan pek çok ülkede hızlı kentleşme çoğu yaşlı için aile desteğinin azaldığı yerlerdir. Bu süreçte hızlı kentleşmeyle birlikte gençlerin eğitim seviyelerinin yükselmesi, genç neslin anne-babalarına göre daha yüksek statülü mesleklerde olmaları, gençler için bilgiye erişimin kolaylığı ve toplumsal üretim sistemlerinin değişmesine bağlı olarak yaşlıların bilgelik ve liderlik rollerinin zayıflaması genç kuşakla yaşlı kuşak arasındaki sosyal köprülerin zayıflamasına neden olmaktadır. Bulduk (2014: 56), liderlik rolü azalan yaşlının kent yaşamına uyum sorunu yaşadığını, bu nedenle yaşlıların kentlerin yarattığı fırsatlardan yararlanamadığını belirtmektedir.

Kentleşmeyle birlikte yaşlılar yalnızlık sorununu daha çok yaşamaktadırlar. Yalnızlığın birçok tanımı ve boyutu vardır. İzole olmuş birçok birey, fiziksel olarak yalnız olmasına rağmen kendisini duygusal veya psikolojik açıdan yalnız hissetmeyebilir. Diğer taraftan, toplumla iç içe yaşayan birçok birey, sosyal çevresiyle bir bağlantı kuramayabilir veya içsel bir katılımcılık duygusu yaşamayarak kendisini yalnız hissedebilir. Bu nedenle, izolasyon ve yalnızlık kavramları birbirinden ayrıdır. İzolasyon, bireyin sosyal bağlantıları veya katılımcılığı kaybetmesi sürecini ifade eder. Yani, bir kişi fiziksel olarak izole olabilir, ancak duygusal olarak destek alabilir veya içsel bir bağlantı hissi yaşayabilir (Danış, 2009: 74). Bu süreç beraberinde dışlanmışlık ve itilmişlik duygusunu getirmektedir. Toplumdaki diğer bireylerle ilişkileri içeren sosyal ilişkiler ise yaşam döngüsünün çeşitli dönemlerinde “yaş” faktöründen etkilenmektedir. Yaşlı insanların sosyal izolasyona sebep olan zayıf sosyal ilişkileri, yaşam döngülerinin değişmesi ile ilgilidir (Joong, 2003: 130). Yaşlılık döneminde ise her iki duygu da (yalnızlık ve izolasyon) yoğun bir şekilde yaşanmakta ve bu durum yaşlının kentsel kaynaklara ulaşımını güçleştirmektedir.

Yaşlanma olgusu toplumdan topluma farklı anlamlar ifade eder (İsen, 2021: 34). Örneğin bir Doğu toplumu olan geleneksel Kore kültüründe yaşlılar geleneğin koruyucuları ve hanenin reisi pozisyonunda onurlandırılır ve saygı görürler (Gyoung, 1996: 43). Ancak sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan bireysellik ve bağımsızlık olguları günümüz toplumsal yapısını da etkileyerek (Gyoung, 1996: 43; İsen, 2021: 34) yaşlıları ailenin koruyucu kalkanı olmaktan çıkarmıştır. Gelenek ve göreneklerdeki bu değişme (Öztaş & Özbolat, 2019: 23) sadece yaşlıları etkilemekle kalmamış, genç nesillere değerlerin aktarılamaması nedeniyle aile bağlarının da çözülmesine ve toplumsal bütünlük olgusunun zarar görmesine neden olmuştur.

Göç, kentleşme sürecinde yaşlının toplumsal konumunu etkileyen önemli bir olgudur. Kırsal kesimde yaşlı gücü nispetinde üretime katılmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerde gençlerin kente göç etmesi ile yaşlılar üretim gücünü kaybetmiş bir birey olarak kırsalda kalmakta ya da üretim sisteminin dışına itilmiş bir birey olarak bu yetersiz koşullar içinde kente göç etmektedir

(Aksürmeli, 2017: 705; Daniş, 2009: 72; Fuguitt & Heaton, 1995: 215). Her iki durum da yaşlının toplumsal ve ekonomik rolünü zayıflatmakta ve yaşlıyı bağımlı bir birey haline getirmektedir. Ancak göç sürecinde ailedeki genç bireylerin daha önce kente göç edip konut ve istihdam sorununu çözmeleri ve bunun gibi yaşlının hayata katılımına ilişkin gerekli önlemleri almaları (Dinç, 2020: 131) daha sonraki süreçte kente göç eden yaşlının kente uyumunu kolaylaştırmaktadır.

Bu durum, uluslararası bir strateji belgesi olan ve 12 Nisan 2002’de Uluslararası Yaşlanma Asamblesi tarafından hazırlanan “Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı”nda da ele alınmıştır. Plan “her yerde insanların güvenli ve saygın şekilde yaşlanmalarını ve toplumlarında bütün haklara sahip birer vatandaş olarak yaşamaya devam etmelerini” sağlamayı amaçlamıştır (GEBAM, 2002: 2-4). Planda; özel politikalar ülke ve bölgelere göre farklılık gösterse de yaşlanan nüfusun geleceği şekillendirme potansiyeline sahip bir güç olarak kabul edilmesi ve yaşlı nüfusun çok yönlü, eşitlikçi ve katılımcı politikalarla kalkınma süreçlerinin içinde aktif olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Planda özellikle gelişmekte olan ülkeler ile geçiş ekonomisini yaşayan ülkelerde gençlerin bir sebepten göç ettikleri, yaşlıların ise yeterli aile desteği olmadan hatta yeterli mali desteğe sahip olmadan geride kaldıkları belirtilerek kırsalda kalan yaşlıların beslenme ve tarım gibi alanlarda bu ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır. Benzer şekilde kentlere göç eden yaşlıların durumları da değerlendirilmiş ve geleneksel geniş aile yapısından uzaklaşmaları, dolayısıyla sosyal destek sisteminden yoksun kalanların durumlarının kırsaldaki ailelerden daha zor olduğu (GEBAM, 2002: 15) ifade edilmiştir. Bu durum ise yoğun bir kentleşme süreci yaşanan günümüzde özellikle ele alınması gereken bir konu olarak görülmelidir.

Kentsel yaşamda yaşlının kente uyumunu güçleştiren olgulardan biri de yaşlının ekonomik bağımlılığıdır. Zira yaşlılıkta yoksulluk bireyi sosyal ilişkilerinden koparıp yalnızlaşmasına sebep olmaktadır (Daniş, 2009: 72). Bu durum özellikle kentleşme sürecinde geleneksel aileden çekirdek aileye geçişle birlikte yaşanmakta ve yaşlı için baş edilmesi gereken daha güç koşulların yaşanmasına neden olmaktadır.

Yaşlıların kentsel yaşama uyumlarını zorlaştıran nedenlerden biri de özellikle göç süreçleriyle birlikte yaşanan kültürel yapıdaki değişimlerdir (Öztaş & Özbolat, 2019: 23). Zira göç genel itibarıyla az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere, sanayileşme ve kentleşmenin yoğun olduğu bölgelere doğru yaşanmaktadır. Doğal olarak bu gelişmişlik farkı ve kent yaşamı da kendi içinde bir toplumsal örüntü oluşturmaktadır. Bu yeni yapıya uyum ise bir çırpıda gerçekleşmez ve bir kentli kültürünün oluşması ve bu kültüre adapte olmak belli bir zamana ihtiyaç duyar. İşte bu süreçte geçen zaman yaşlının kentsel yaşama uyumunu, onun kent toplumuyla bütünleşmesini ve o kültürün içinde aktif bir vatandaş olarak yer almasını güçleştirir. Sonuç olarak kentsel yaşam bir takım kural ve düzenlemelere ihtiyaç duyar. Bu süreç ise yaşlıların özel olarak desteklenmesini gerektirir.

3.2. Kentsel Uyum Sürecinde Yaşlılar İçin Yaşam Seçenekleri

Kentleşme toplumların karşı koyamadıkları bir süreçtir. Kentleşme bir yandan toplumsal gelişmeyi teşvik ederken diğer yandan da birtakım sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlar önceden alınacak önlemlerle azaltılabilir. Türkiye ölçeğine sahip ülkelerde kentleşme plansız bir şekilde seyretmektedir. Oysa kentsel mekânların daha tasarım aşamasında çocuk, yaşlı, kadın, genç, engelli tüm ihtiyaç gruplarını merkeze alması gerekir. Bununla birlikte sadece tasarım değil, kentleşmenin beraberinde getirdiği yaşam şekillerinin de göz önünde tutulması gerekmektedir

(İmamoğlu, 2015: 110). Bu kapsamda Türkiye’de yaşlılar genellikle kendi evlerinde yaşamayı tercih etmektedirler. Bununla birlikte ancak zorunlu hallerde huzurevi gibi kurumsal hizmetlere yönelmektedirler.

-Kendi Evinde Yaşlanma: Yapılan araştırmalar yaşlıların özellikle yakınlarının ölümü, yer değiştirmesi vb. değişikliklerden olumsuz etkilendiklerini ortaya koymuştur. Bu süreçte kendilerinin de yer değiştirmek zorunda kalmaları onların uyum sorunu yaşamalarına neden olmaktadır. Dünyanın hemen her yerinde yaşlıların yaşam boyunca kendi evlerini kullanmaları gerektiği anlayışı benimsenmektedir (Dinç, 2020: 131; İmamoğlu, 2015: 110; Kalınkara, 2017: 235). İlerleyen yaşla birlikte özellikle eski evlerde yaşanan “erişilebilirlik” sorununun (Karakaş (2019: 51) çözümü ve evin yaşlının günlük yaşam aktivitelerini kolaylaştıracak şekilde düzenlemesi yaşlıların kendi evlerinde daha rahat ve güvende yaşamasını sağlayacaktır (İmamoğlu, 2015: 110; Kalınkara, 2017: 235). Bu süreçte yaşlının ev içi kazalardan korunması bakımından ev içindeki mutfak, banyo, tuvalet, merdiven, yatak odası vb. bölümlerin düzenlenmesi de yaşlının dış çevreden gelebilecek kazalara karşı korunmasını sağlayacaktır (Gülhan, 2023: 137). Bu noktada yaşlı bireylerin yaşam alanlarında gerçekleştirilecek bu düzenlemelerin yaşlılarda bir uyum süreci gerektirdiği de gözden kaçırılmamalıdır. Zira bu yeni düzenlemeler çeşitli ev kazalarına neden olabilir (Dinç, 2020: 129). Mekânsal anlamda değerlendirildiğinde ise yaşlıların uzun süre aynı bildikleri bir mekânda yaşamaları yaşlı açısından daha güvenlidir. Bu durum hem yaşanan konut hem de yaşanan çevre açısından bir avantaj sağlar. Ayrıca bu durum bir mahalle kültürü yaratarak yaşlıların birbirini koruması ve desteklemesine de imkân tanımaktadır (Şentürk & Kurtkapan, 2017: 15-16).

-Huzurevi veya Benzeri Kurumsal Ortamlar: Gelişmiş ve yoğun kentleşme sürecinde olan ülkeler için yaşlıların kurum bakımında kalmaları bir başka zorunluluktur. Bu kurumlar hemen her ülkede mevcut olup, değişik isimlerle anılmaktadırlar: Türkiye’de huzurevleri şeklinde adlandırılan bu yapılar ülkelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre birer kurum bakımı modeli olarak çeşitlenmektedir. Türkiye’de henüz çok tercih edilen bir model olmamakla birlikte güçlü aile bağlarının çözülmesi ve kentleşmenin getirdiği zorluklar nedeniyle kullanılabilirliği gün geçtikçe artmaktadır (İmamoğlu, 2015: 110). Ancak, yapılan araştırmalarda birçok yaşlının bu kurumlarda yaşamaktan mutsuz olduğu ve huzurevinde yaşayan yaşlıların aileleriyle veya yalnız yaşayan yaşlı bireylere oranla depresyona yakalanma riskinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Aydiner-Boylu, 2013: 147; Danış, 2009: 74).

-Destekli Yaşam Ortamları: Toplumsal yapıdaki değişimler günümüzde ev yaşamı ile kurumsal yaşam arasında farklı çözümlerin oluşturulmasını gerektirmiştir. Bu model yaşlıların “soğuk ve itici” olarak değerlendirdikleri huzurevlerinde yaşamak yerine kendi evlerinde kalmayı tercih eden yaşlılar için uygun bir model olarak değerlendirilmektedir. Destekli yaşam ortamlarında yaşlı, aile ve ev ortamının sıcaklığını bulmakta ve gereksinim duyduğu sosyal bir çevreye sahip olmaktadır (Aydiner-Boylu, 2013: 153; İmamoğlu, 2015: 110). Karakaş (2019: 49) ise konuya ilişkin olarak “bireyler arasında eşitliğin ve adaletin henüz sağlanamadığı gelişmekte olan ülkeler için yerinde yaşlanmanın bir öneriden çok kaosa neden olabilecek bir durum” olduğunu belirterek erişilebilirliğin sağlanamadığı bir konutta yaşlının yerinde yaşamasını teşvik etmeye çalışmanın “değersiz bir fikir” olduğunu ifade etmektedir.

Günümüzde “toplum temelli bakım yaklaşımı” ile yaşlıların, sosyal çevreleri ile birlikte bir bütün olarak değerlendirilmeleri gerektiği düşünülmektedir. Toplum temelli bakımın en temel işlevi yaşlı bireylerin sosyal uyumunu sağlamak ve onların bağımsız birer birey olarak hayatlarını sürdürmelerine imkân tanımaktır (Danış, 2009: 71). Konuya ilişkin olarak Acosta-Maldonado (2016: 257) kentlerde yaşlılara yönelik kamu politikalarının öncelikle barınma ihtiyacını karşılayacak ve aktif ve sağlıklı yaşlanmayı destekleyecek şekilde geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Karakaş (2019: 51) da yaşlılıkta yaşanan ekonomik durum ve barınma arasındaki ilişkiye dikkat çekmekte ve zayıf ekonomik koşullara sahip yaşlıların daha olumsuz koşullarda yaşadıklarını belirtmektedir. İmamoğlu (2015: 109) ise kent merkezinde yaşayan yaşlıların bakım sorununu kadın ve erkek açısından değerlendirmekte ve erkeklerin bakımını çoğunlukla kadınların sağladığını, kadınların bakımının ise özellikle ekonomik sorunlardan dolayı ciddi bir sorun haline geldiğini belirtmektedir. İmamoğlu’na göre (2015: 109) bu sorun kişinin “kendilik” algısına olumsuz yansımaktadır. Öte yandan İmamoğlu’nun dikkat çektiği kendilik algısı bir yanıyla kadın yoksulluğunu düşündürürken diğer yanıyla da kendilik algısının psiko-sosyal bileşenlerini çağrıştırmaktadır.

Sonuç olarak yaşlılık kır veya kent fark etmeksizin yaşamın bu sürecinde yoğun desteğe ihtiyaç duyulan bir dönemdir. Bu dönemde yaşlı bireylerin birçok yaşam seçeneği bulunmasına karşın kendi yerinde ve evinde yaşamasının desteklenmesi sadece yaşlıyı değil, ailenin diğer üyelerini de olumlu (Dinç, 2020: 130) etkilemektedir

3.3. Kentsel Uyum Sürecinde Kentsel Mekânların Kullanımı

Sosyal Gerontolojinin bir çalışma alanı olan “mekân gerontolojisi” insanın yaşlanma süreçlerini ve toplumun farklı yaş gruplarının gereksinimleri ve tercihlerine verdiği yanıtları araştırmaya çalışır (Kalınkara, 2017: 235). Bu anlamda kentlerin yeniden yapılandırılmasında yaşlı grubun ihtiyaç ve beklentileri ile sosyal uyumunu sağlayacak yapılanmalara önem verilmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim dönüştürücü bir etkiye sahip olan kentleşme, “mekânın değişim hızını artırarak niteliğinin de değişmesine” neden olmaktadır (Dinç, 2020: 129). Bu süreçte kentleşmeyle birlikte mekânsal alanların değişmesi uyum sürecini sürdürebilmeleri için yaşlıların daha fazla çaba harcamalarını gerektirmektedir.

Konuyla ilgili olarak kentsel mekânların kullanımına ilişkin karşılaştırmalı bir araştırma yapan Köse ve Erkan’ın (2014: 54) bulguları Türkiye kentsel mekânlarının kullanımı hakkında bize ipuçları vermektedir. İstanbul’un Kadıköy bölgesi ile Viyana’nın Landstraße bölgesinde gerçekleştirilen araştırmada İstanbul’daki yaşlıların dış mekânların kullanımına ilişkin değerlendirmede erişilebilirlik, kaldırımların durumu, araç yolu ve yeşil alanların durumuna yönelik eleştiriler getirdikleri; Viyana’daki yaşlıların ise araç yolu, ışıklandırma ve yeşil alanlar hakkında tamamının olumlu değerlendirmelerde buldukları görülmüştür. Kentsel mekânların kullanımına ilişkin bu durum hem kent estetiğinin korunması hem de kentte yaşayan tüm bireylerle beraber yaşlıların da kenti optimal kullanabilmeleri ve kenti sahiplenmeleri bakımından önemlidir.

Konumuz açısından değerlendirildiğinde ise kentsel mekânların kullanımı yaşlılarda bir aidiyet geliştireceği gibi yaşlının kente uyumunu da kolaylaştıracaktır. Kurt (2011: 57) kentlilerin kente sahip çıkabilmeleri için kenti doğru algılamaları gerektiğini belirtmektedir. Bunun için sadece kentte yaşamının yeterli olmadığını belirten Kurt (2011: 57) kenti tanımak, kentle

bütünleşmek ve kentli kimliğini kazanmak gerektiğini de ifade etmektedir. Bu bağlamda kenti tanıyan ve kent ile bütünleşen yaşlı, kentsel yaşamdan kaynaklanan zorlukları daha az yaşayacaktır. Yaşlıların kente uyumunda ulaşım ve erişilebilirliğin önemine değinen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı “Aile Dostu Kentler Etüt Araştırması”nda kentsel hareketliliğin yavaş ve insani ilişkileri teşvik etmesi gerektiğini vurgulamaktadır (ASPB, 2015: 66). Söz konusu raporda yaşlı dostu kent ise “bütün yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma ve aktif yaşlanma imkânına sahip olması gerçeğinden” hareket etmektedir (ASPB, 2015: 58). Buna göre yaş(lı) dostu kentlerde yaşlı bireyin yaşam kalitesine yönelik algı en önemli parametre olarak ele alınmıştır.

Bireylerin sağlıklı ve güvenli bir şekilde yaşamasını ve aktif hayata katılımını amaçlayan “yaş dostu kent” kavramı sekiz bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; “dış mekânlar ve binalar, ulaşım, konut, sosyal katılım, toplumsal yaşama dâhil olma ve toplumun yaşlıya saygısı, vatandaşlık görevini yerine getirme ve işgücüne katılım, bilgi edinme ve iletişim, toplum desteği ve sağlık hizmetleri”dir (Kara vd., t.y.: 3). “Bağımsızlık, katılım, bakım, kendini gerçekleştirme ve haysiyet” konuları ise yaş dostu kentlerin ortaya çıkışındaki temel prensipleri oluşturmaktadır. Bu ilkelerden hareketle yaş dostu kentler sadece yaşlılar için değil toplumu oluşturan başta çocuklar ve engelliler olmak üzere tüm grupların yararına geliştirilen bir durumdur (Aksürmeli, 2017: 708; ASPB, 2015: 58). Nihai noktada ise yaşlının aktif yaşama katılımının desteklenmesi anlamında” bağımsızlık ve katılım” ilkeleri yaş dostu kentlerin anahtar kavramlarıdır (Kara vd., t.y.: 3). Bu açıdan bağımsız bir yaşamı desteklemek için kentin tasarımının da bu ihtiyacı karşılayacak nitelikte olması gerekmektedir. Bu noktada kentsel politikaların oluşturulmasında yaşlı katılımı önemli bir işleve sahiptir. Özellikle dezavantajlı grupların politika belirleme süreçlerine aktif katılımı kenti diğer gruplar için de yaşanabilir kılmaktadır. Kentsel politikalara katılım yaşlılık dönemi açısından değerlendirildiğinde ise “toplumun hafızası” olan yaşlıların, özellikle toplumsal değerleri korumak ve aktarmak bakımından önemli bir işlevi yerine getirdikleri görülür (Bulut & Kurt, 2020: 27). Modernist yaklaşım ise genellikle kentsel mekânların üretiminde orta yaş yetişkin bireyleri hedef almaktadır. Ancak sınırlı olan bu yaklaşım yaşlıların talep ve beklentilerini devre dışı bırakmaktadır. Oysa eşit katılım ve hak temelli bir sosyal politika anlayışı toplumdaki tüm grupların (Bulut & Kurt, 2020: 27-28) katılımını desteklemektedir.

Kentlerde sosyal uyum ve bütünleşmeyi sağlayan önemli mekânlardan biri de yeşil alanlar ve doğal park alanlarıdır. Bu ortamlarda her yaş grubu kendi gelişim döneminin özelliğine göre bir aktivitede bulunma imkânı yakalar. Bu açıdan özellikle yaşlılar için bu mekânlar fiziksel aktivitede bulunabilecekleri güvenli alanlardır (Orsega-Smith vd., 2004: 236). Ayrıca bu ortamlar, yaşlıların birbirleriyle en çok kaynaştıkları alanlar olarak (Düzenli & Alpak, 2017: 151) toplumsal yaşama da entegre olmalarına yardımcı olmaktadır.

Yaşlıların toplumsal hayata katılmaları ve kentsel uyumlarına etki eden bir husus da kentlerdeki ulaşım hizmetleridir. Kentlerdeki altyapı sorunları ile toplu taşıma araçlarının pahalı olması ya da yaşlılar için uygun saatlerde olmaması gibi düzenlemeler, yaşlıların kenti gerektiği gibi kullanamamalarına ve mekânsal ayrışmalarına neden olmaktadır (Fadda vd., 2016: 198). Bu kapsamda erişilebilirliğe ilişkin planlamalarda, yaşlıların durumlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Özellikle yaşlıların kentsel güvenliğe ilişkin duydukları korkular değerlendirildiğinde kentin ergonomisinden ya da ulaşım hizmetlerinden kaynaklanan trafik

kazalarının yaşlıların kentsel uyumunu önemli bir oranda etkilediği (Aksürmeli, 2017: 708) görülmektedir.

Günümüzde kentsel mekânlarının kullanımına ilişkin olgulardan biri de kentlerde yaygın olan alışveriş merkezlerinde yaşlıların kullanabilecekleri mekânların oluşturulmasına ilişkin hususlardır (Esendemir & Sağman, 2019: 35). Yaygın kullanım ağına sahip olan bu mekânların yaşlı grubun hem alışveriş ihtiyacını hem de fiziksel güçlüklerinden kaynaklanan erişilebilirlik ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılayabilmesi beklenmektedir. Zira bu kültüre adapte olan genç ve orta yaşlı kesim hızla yaşlanmaktadır.

Yaşlıların kente uyumları hakkında ele alınması gereken olgulardan biri de internet kullanımına ilişkindir. Günümüzde yaşlılar arasında internet kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Sosyal medya kullanımları da dikkate alındığında sanal âlemin yaşlılar için önemli bir sosyalleşme alanı olduğu görülmektedir. Özellikle günümüzde 40-50 yaş arası grubun interneti etkin kullandığı (Esendemir & Sağman, 2019: 35) dikkate alındığında 20 yıl sonra bu grubun nasıl bir mekâna ihtiyaç duyacağı önemli bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır.

Görüldüğü gibi toplumsal hayatta bir mekânın kullanım amacı ve sıklığı, çocukluktan yaşlılık evresine kadar her dönemde değişiklik göstermektedir. Yaşlılıkta kişinin hareket kabiliyetinin azalması ve eşlik eden birçok zorluktan dolayı yaşlı, kamusal ve kentsel mekânları yeterince kullanamamaktadır (Öztürk & Turan-Kızıldoğan, 2017: 3). Bu durum yaşlının kendisinden kaynaklanan biyolojik, psikolojik ve ekonomik nedenlere dayandığı gibi; kentin planlaması ve imarına ilişkin kente ait güçlüklerden de kaynaklanabilmektedir. Bu bağlamda, kamusal alanların daha işlevsel ve çok yönlü kullanıma yönelik tasarımlarla zenginleştirilmesi, yaşlıların bu alanlarda rahatça dolaşabilmeleri için önemlidir. Aynı zamanda, yaya odaklı kentsel tasarım projeleri, yaşlıların güvenli ve kolayca ulaşabilecekleri mekânların oluşturulmasını hedeflemelidir. Ulaşım planları da yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun olarak revize edilmelidir. Bu çabaların yanı sıra, farklı ülkelerde başarılı şekilde uygulanan yaşlılık politikaları ve kentsel tasarım projeleri incelenerek, Türkiye'ye uyarlanabilir en iyi uygulamalar belirlenmelidir. Bu politika transferi, yerel ihtiyaçlar ve kültürel özellikler gözeticilerle yapılmalıdır (Köse & Erkan, 2014: 63).

Sonuç olarak birçok disiplinin konusu olsa da kentleri geliştirme sorumluluğunun öncelikle tek tek bireylerde olduğu unutulmamalıdır (Bumin, 2016: 13). Bu sahiplikten dolayı kentleri kurmak, geliştirmek ve yenilemek herkesten önce o kentte yaşayanların bir görevidir

3.4. Kentsel Uyum Sürecinde Yaşlılıkta Çevre Faktörü

Günümüzde yaşlıların çoğunluğu alıştıkları bir mekân olmasından dolayı çoğunlukla “yerinde yaşlanma”yı tercih etmektedirler. Bu, yaşlının mümkün olduğu kadar yaşamının geri kalan yıllarını alışık olduğu evde geçirmesi anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle “yerinde yaşlanma” yaşlının aşına olduğu ev, toplum ve çevrede dostlarıyla birlikte yaşamasıdır (Aydiner-Boylu, 2013: 147). Bu kapsamda yaşlı bireyin sağlığı ile ikamet edilen mahallenin sosyo-ekonomik durumu arasındaki ilişki pek çok araştırmaya konu olmuştur. Bu araştırmalarda düşük sosyo-ekonomik çevrelerin işsizlik ve travma gibi stres olaylarını daha çok barındırdığı görülmüştür (Kalınkara, 2017: 233). Kuşkusuz bu olumsuzluklar tüm toplumu etkilemektedir, ancak sosyal korumaya ihtiyaç duyan diğer kırılgan gruplar gibi yaşlılar da bu süreçten en çok etkilenen grubu oluşturmaktadırlar.

Yine sosyo-ekonomik açıdan “yetersiz” olan çevre yaşlılar için sağlık ve bakım kuruluşları ile sağlıklı gıdalara ulaşma olasılığını azaltabilir. Buna karşın olumlu çevresel koşullar yaşlı bireylerin sağlığına fiziksel ve mental olarak iyileştirici bir etkide bulunur (Kalınkara, 2017: 234). Doğal peyzaj içeren dış mekânlar zihinsel yorgunluğu azaltarak, bireyin yaşam kalitesini artırır (Öztürk & Turan Kızıldoğan, 2017: 11). Bu yaklaşımlar yaşlanmaya ekolojik bakış açısıyla yaklaşarak “aktif yaşlanma” ve “yerinde yaşlanma”yı destekleyecek uygun ortamlar sağlarlar. Bu çerçevede evrensel tasarım, erişilebilirlik, sağlıklı kentler, yaşanabilir topluluklar ve yürünebilir mahalleler yaşlı ve engelliler için kentin tasarımında göz önünde bulundurulması gereken düzenlemelerdir.

Ulrich (1983: 85), kişinin çevre ile etkileşiminin birçok araştırmaya konu olduğunu ve çevre faktörünün kişinin duyuşsal ve duygusal durumu üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Öztürk & Turan-Kızıldoğan (2017: 3), dış mekânlarda düzenli zaman geçirmenin yaşlı bireylerde uyku düzenini iyileştirdiği, ağrı şikâyetlerini ve üriner sistem rahatsızlıklarını azalttığını, demans ve alzheimer gibi hastalıkları yavaşlattığını, özellikle peyzaj mimarının kişinin sağlığı üzerinde daha çok olumlu etkide bulunduğunu belirtmektedirler. Orsega-Smith ve arkadaşlarının (2004: 236) yaptığı araştırmada kentlerdeki park alanlarının obezite, hipertansiyon ve artrit gibi birçok dolaşım sistemi rahatsızlıklarıyla mücadelede önemli bir yer tuttuğu ifade edilmektedir. Gülhan (2023: 141) da konuyu destekleyici nitelikte dış mekân kullanımının insan sağlığı üzerindeki olumlu etkisinden bahisle birer kentsel mekân olarak çevrenin tasarımında yaşlılarla birlikte diğer kırılğan grupların da sağlığını koruyacak şekilde hava kirliliği, nefes darlığı, solunum sorunları ve bulaşıcı hastalıklardan korunma gibi ihtiyaçların göz önünde tutulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Çevre konusu sosyal anlamda değerlendirildiğinde ise, yaşlılar için sosyal çevrenin en önemli şey olduğu görülmektedir. Sosyal çevre yaşlının sosyal uyumu ve yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için gerekli temel bir faktördür. Esendemir & Sağman (2019: 22), yaşlıların karşılaştıkları sosyal zorlukların ve adaletsizliklerin çoğunlukla yaşanan sosyal çevre ile ilgili olduğunu belirtmektedirler. Bu açıdan daha iyi bir yaşlılık süreci geçirebilmek için olumlu çevre temel gereklilik olarak görülmektedir. Bununla birlikte çevresel kalitenin sadece kentlerde ve “seçkin ortamlarda” olduğu düşünülür. Oysa çevre bir bütün olarak düşünüldüğünde kentsel kalitenin sadece zengin kesimler için değil şehrin tümü için gerekli olduğu ortaya çıkar (Southworth, 2003: 344). Bu anlamda şehrin bütün alanlarının insanlara müreffeh bir yaşam sunacak özellikte olması beklenmektedir

3.5. Kentsel Uyum Sürecinde Aktif Yaşlanma

Son yıllarda giderek daha fazla önem kazanan bir konu olan aktif yaşlanma, yaşlı bireylerin hayatları boyunca sosyal, ekonomik ve kültürel etkinliklere aktif bir şekilde katılabilme sürecini ifade eder. Bu kavram, yaşlılığın bir dönemi boyunca sağlık, katılım ve güvenlik olanaklarını en iyi şekilde değerlendirerek yaşam kalitesini artırmayı hedefler (Kalınkara, 2017: 236). Geçmişte, yaşlı bireylerin bakımı ve korunması öncelikli bir hedef olarak kabul edilirken, günümüzde ise odak noktası değişmiştir. Şu anda, yaşlı bireylerin ve ailelerinin yaşam kalitelerini geliştirmek, sağlıklı ve başarılı bir yaşlanma süreci geçirerek toplumsal yaşama daha aktif bir şekilde katılmalarını

sağlamak amaçlanmaktadır. Bu anlayış, yaşlılığı sadece bakıma muhtaç bir dönem olarak görmek yerine, yaşlı bireylerin potansiyellerini ve deneyimlerini toplumsal yaşama katkıda bulunmak için kullanmalarını teşvik eder. Aktif yaşlanma, yaşlıların sadece fiziksel sağlıklarını değil, aynı zamanda zihinsel ve sosyal refahlarını da geliştirmeyi amaçlar. Bu sayede, yaşlı bireylerin toplumlarına değer katmaları ve yaşamlarını daha anlamlı kılmaları hedeflenir (Zhang & Zhang, 2015: 144). Dolayısıyla aktif yaşlanma felsefik olarak sadece yaşlıları değil tüm yaş gruplarını kapsayan bir süreçtir.

Literatürde yapılan çalışmalar; kentsel mekânlarda aktif yaşamın, yaşlanmanın olumsuz etkilerini azalttığını ve sağlıklı yaşlanmaya katkıda bulunduğunu göstermektedir (Öztürk & Turan-Kızıldoğan, 2017: 11; Zhang & Zhang, 2015: 144). Aktif yaşlanma için literatürde sosyal kimlik gelişiminin yüksek olması artı bir değer olarak ele alınmaktadır. Zira sosyal kimlik gelişimi yüksek olan yaşlıların daha rahat iletişim kurdukları ve sosyal ilişkilerini geliştirdikleri görülmektedir (Düzenli & Alpak, 2017: 144). Bu süreçlerin rahat geçirilmesi yaşlıda güçlü bir aidiyet duygusu geliştirdiğinden (Aydın-Boylu, 2013: 147), yaşlılar bu ortamlarda kendilerini daha rahat ve güvende hissetmektedirler. Tüm bu süreçler ise yaşlının sosyal uyumuna olumlu yansımaktadır.

Aktif yaşlanma; kültür, cinsiyet, fiziksel çevre, kişisel sınırlılıklar, sosyal ve ekonomik koşullar gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Yaşlılar homojen bir grup değildir. Yaşam biçiminin bireysel ya da toplumsal önlemlerle bireyin lehine olacak şekilde dönüştürülmesi, “yaşlı dostu çevrenin” teşvik edilmesini sağlamaktadır (Kalınkara, 2017: 236). Yaşlı dostu kentlerin temel amacı yaşlıların toplum içinde aktif bir yaşam sürmelerinin sağlanmasıdır. Yaşlı dostu kentlerin amaçladığı aktiflik kavramı da sadece fiziksel anlamda aktif olmayı değil, sosyal, ekonomik, kültürel, duygusal, manevi vb. açılardan birey olmakla ilgili tüm süreçlerde aktif olmayı ifade etmektedir. Sağlık, katılım ve güvenlik kavramlarının merkeze alındığı yaşlı dostu kentler uygulaması Dünya Sağlık Örgütü’nce ilk defa 2005 yılında ele alınmış olup, kavramın işlerlik kazanmasında aktif yaşama katılım süreçleri önemli bir role sahiptir (ASPB, 2015: 58). Zira yaşlanan ve hızla kentleşen bir dünyada bireyin kendi kendine yetebilmesine ilişkin bir açılım sunma ihtiyacıyla ortaya çıkan bu kavram, ancak bu sürece birey ve toplum bazında verilecek destekle sürekliliğini koruyabilmektedir.

Yine insanın doğayla bağlarının zayıfladığı günümüzde insan ve doğanın yeniden bütünleşmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bunun için “insani ölçekte” bir planlamanın esas alınması gerekmektedir. Bahsi geçen söz konusu insani ölçeğin çeşitli parametreleri de “yavaş kent” (cittaslow) kavramında bulunmaktadır (ASPB, 2015: 67). Yavaş kent hareketi hızlı modernleşmenin yarattığı benzer tüketim alışkanlıkları sonucunda insanların tek tipleştirilmesine bir tepki olarak gelişen kültürel ve toplumsal temelli bir harekettir (İçli, 2017: 70). Yavaş kentler sürdürülebilir bir kentin oluşturulması için çevre politikaları, altyapı politikaları, kentsel kalitenin artırılması için uygun teknolojilerin kullanılması, yerel üretim sisteminin desteklenmesi, misafirperverlik ve mahalle kültürünün korunması ve cittaslow hareketine ilişkin değerlerin benimsenmesine (İçli, 2017: 71-73) ilişkin kriterleri esas alır. Nüfusu 1.500 ila 50.000 arasında değişen yavaş kentlerde sürdürülebilirlik anlayışı hâkimdir (Yapıcı & Ünüvar, 2020: 566). Dolayısıyla kentleşme sürecinin insanın doğasına uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir: Hızlı değil yavaş bir kentleşme ve insanın merkeze alındığı bir yaşam alanı. Benzer şekilde bu süreçte doğanın kendi koşulları da göz önünde bulundurulmalıdır. Zira bulunduğu doğayı dikkate

almayan bir kentleşme sadece yaşlılar için değil, toplumun diğer grupları için de risk yaratır. Bu çerçevede gerçekleştirilecek bir kent örüntüsünde ise konutlar arası ulaşım, kamusal yapılara erişim, sosyal ve kültürel faaliyetlere imkân verecek kurumların oluşturulması gibi ihtiyaçlar göz önünde tutulmalıdır. Günümüzde yaşlıların sosyal hayata katılımı bu süreçlerin sağlıklı işlemesi ile mümkün görünmektedir.

Bu kapsamda birbiriyle ilişkili kavramlar olarak aktif yaşlanma aynı zamanda kentsel mekânların aktif kullanımını ifade eder. Bu tür faaliyetler yaşlının iyilik halinin artmasına, dolayısıyla kentsel yaşamla daha çok bütünleşmesine yardımcı olmaktadır (Bass,1995: 4). Aktif yaşlanma konusunda bireyler arasındaki farklılıklar da göz önünde tutulmalıdır. Kimi yaşlı bütün bir ömür zayıf beslenme, kronik hastalıklar ve sigara gibi olumsuz koşullara maruz kalırken, kimi yaşlıların sakatlık ve süregen hastalıklar gibi çeşitli sağlık sorunları olabilmektedir. Burada kronoloji belirleyici bir unsur olarak dikkate alınmalıdır. Özellikle 60-80 yaşlarındaki zayıf bir yaşlının potansiyeli ile genç yaştaki bir yaşlının potansiyelinin aynı olmayacağını (Bass,1995: 4) değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yaşlının kente uyumu ve aktif yaşama katılımı yaşlının kendisini algılama şekli ile de ilgili bir konudur. Gyoung'un (1996: 43), yaptığı araştırmada geleneksel bir toplum olan Kore'de yaşlıların çocukları tarafından bakılmalarına karşın; çocuklarına yük olmak istemeyen yaşlıların bu yüzden yaşlanmayı bir travma olarak algıladıklarını belirtmektedir. Gyoung kitle iletişim araçlarında da vurgulanan "bağımsız olun", "aktif olun" gibi yaklaşımların desteklendiğini belirterek, kendine güven duygusu olan yaşlıların çocuklarına bağımlı olan yaşlılardan daha yüksek moral seviyesine sahip olduklarını belirtmektedir. Brummel (1983: 55) de yaşlılık dönemi zorluklarının çözümü için, yaşlanmanın, yaşamın doğal bir parçası olduğunun kabul edilerek, yaşlılık olgusunun bu olumlu bakış açısı ile yeniden tanımlanması ve bu süreçte yaşlıların yeteneklerinin de etkin kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Yaşlılığın bir anlamda tecrübe ve birikim demek olduğu dikkate alındığında kişinin bu yeteneklerinin ve tecrübelerinin kullanılmasının desteklenmesi hem yaşlının hayatını kolaylaştıracak hem de kendi yeteneklerini kullandığı için aktif yaşlanma sürecini hayatına aktarmış olacaktır. Sonuç olarak bu araştırmalar da bize yaşlılığın fizyolojik ve kronolojik gerçekliğinin yanında algılama ve yorumlamayla da ilgili bir kavram olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kentsel yaşama uyum ve kentsel yaşama katılım süreçlerinde bireysel motivasyonun da önemli bir etken olduğunun dikkate alınması gerekmektedir.

3.6. Kentsel Uyum Sürecinde Kent Tasarımı, Ergonomi ve Erişebilirlik

Mevcut kentlerin, fiziksel güçlükleri olan yaşlı kesime nasıl hizmet vereceği önemli bir konudur. Bu zorluğun çözümü için kentsel mekânların tasarımında ergonomi biliminin bulgularından yararlanır. Ergonomi, ürün ve kullanıcı arasında mümkün olan en iyi uyumu yakalamayı amaçlar. Bu yönüyle ergonomi, insanın günlük hayatında konfor ve yaşam kalitesinin (Kalınkara, 2017: 238) artırılmasını sağlar.

Üretilen her ürünün insan yaşamını ve yaşam kalitesini artırabilmesi için önceden planlanıp, tasarlanması gerekir. Ergonomi her türlü ürün ve yaşam alanının tasarımıyla uğraşan bilim dalıdır. Ergonomi biliminin temel amacı, insanın sağlık ve güvenliğini sağlayarak, verimliliği ve yaşam kalitesini artırmaktır. Bu amaca ulaşmak için her türlü ürün tasarımında, işlevsellik, antropometriklik, teknolojiklik, estetiklik, orijinallik, ekonomiklik, kullanıcının fizyolojik ve

bilişsel kapasitesine uygunluk gibi kriterler göz önünde bulundurulmalıdır. Bir ürün veya yaşam alanının beklenen yararı ve verimliliği sağlayabilmesi ancak bu ergonomik kriterleri taşımasıyla mümkün olur. Bu ergonomik kriterleri taşımadan planlanıp, tasarımılanan ürün sıkıntı yaratabilir. Bu nedenle kaliteli yaşam ve verimlilik açısından, üretilen her ürün ve yaşam alanlarının ergonomik kriterleri taşıması önemlidir (Akın & Önal, 2016:52).

Ergonomi ve erişilebilirlik kavramları bir kentin yaşanabilir olmasında doğrudan etkide bulunan faktörlerdir. Kentteki kamusal alanların niteliği, bu alanlara erişim, ulaşım için kullanılacak araçların ergonomisi, konutların güvenliği, kentteki rekreasyon alanları ve bu alanların kullanımına ilişkin düzenlemeler, okul, hastane, kütüphane, dükkân, mağaza vb. kurumların ne kadar erişilebilir oldukları vb. hususlar kent tasarımında dikkate alınması gereken hususlardır. Zira bu alanlar sadece yaşlıların değil çocuk, ergen, engelli, vb. tüm grupların ihtiyacıdır. Bu kapsamda yaşanabilir bir kentin birebir kullanılan bu alanların dışında doğal ortamının da korunması ve tarihi dokusuna sahip çıkılması gerekmektedir. Ayrıca kentin deprem, heyelan, tsunami, sel gibi doğal afetlere karşı korunaklı olması ve tüm bu hususların kent tasarımında göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Southworth, 2003: 345). Zira yaşanabilir ve yaşlı dostu bir kent yapılanması kentin sadece sosyal açıdan değil, coğrafi ve fiziki özellikleriyle de ele alınmasını gerektirmektedir.

Toplum içinde yaşayan her birey kentin sunduğu fırsat ve olanaklardan eşit ölçüde yararlanma hakkına sahiptir. Şüphesiz bu durum birçok alanda düzenleme yapmayı gerektirmektedir. Bunun için kentlerdeki erişilebilirlik kavramının hayat bulabilmesi için “herkes için tasarım” ilkesi (Karakaş, 2019: 49) benimsenmelidir. Erişilebilirlik, ergonomi ve tasarım kavramları birlikte değerlendirildiğinde ise en küçük yerleşim birimi olan konutların küçük ölçekli, çok yükselmeyen, yatay ancak taban alanı çok genişlemeyen, kendi mahrem alanı olan bahçeli konut yapılanmasının öncelikli (ASPB, 2015: 67) olduğu söylenebilir. Erişilebilirlik yaşlıların diğer bireylerle birlikte hayata eşit bir şekilde katılımını amaçlamaktadır (Karadağ, 2020: 20-22). Bu kapsamda çağdaş ergonomik bir kent herkes için ulaşılabilir bir kent demektir. Bu kapsamda bu kentin taşıması gereken özellikler ise kısaca şöyle sıralanabilir (Kalınkara, 2017: 240):

- Kent planlamalarının yaşlı ve engelli bireyleri gözeterek şekilde yapılması ve kentte uygun yaşam alanlarının oluşturulması,
- Kent içi ulaşımı ağının ve yaşlı ve engelli bireylerin yardım almadan bir yerden başka bir yere ulaşımının sağlanabileceği sistemlerin oluşturulması,
- Açık alanlarda olduğu gibi kapalı alanlarda da yaşlı ve engelli bireylerin kullanımları göz önüne alınarak planlamaların yapılması,
- Gerekli yasal düzenlemelerle ulaşılabilirlik kriterlerinin zorunlu hale getirilmesi.

Erişilebilir ve ergonomik kent tasarımları yaşlı ve engellilerin sosyal hayata katılımını kolaylaştırdığı gibi, onların bu konudaki düzensizliklerden kaynaklanabilecek olası kazalardan korunması açısından da önemlidir (Düzenli & Alpak, 2017: 143). Bu kapsamda özellikle dezavantajlı grupların topluma katılımını ve onların erişilebilirliğini öngörerek Türkiye’de de son yıllarda uygulanan özelleşmiş parkların (görme engelliler parkı, yaşlılar parkı, kadınlar parkı vb.) amaçlarına ulaşamadığı görülmüştür. Geline nokta tüm kamusal mekânların “herkes için erişilebilir” olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu açıdan tasarım faaliyetlerinin “evrensel

tasarım” kriterleri çerçevesinde toplumdaki tüm birey ve yaş grupları tarafından kullanılabilir nitelikte olması gerekmektedir (Öztürk & Turan Kızıldoğan, 2017: 4). Bu anlamda erişilebilirlik alışlageldiği üzere sadece engellilere yönelik bir hizmet değil; hamile, bebekli, yaşlı vb. diğer grupları da kapsayan bir süreçtir. Bu açıdan erişilebilirlik kentte yaşayanlar için temel bir hak olmanın ötesinde sosyal politika süreçlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için de gereklidir (Karadağ, 2020: 20).

Erişilebilirlik; yaşlıların sosyal ilişki geliştirmelerinde, mesafe gerektiren hastane, sağlık ocağı, postane gibi kurumlara güvenli bir şekilde ulaşabilmelerinde, fatura yatırma, alışveriş yapma, vb. birçok ihtiyaçlarını bir başkasının yardımına gereksinim duymadan bireysel olarak karşılayabilmelerine imkân tanımaktadır. Sonuç olarak genç ve orta yaşlılar kadar yaşlı nüfus da kentsel olanaklardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunun engellenmesi kent hakkının kısıtlanmasıdır. Bu nedenle kentsel alanların tasarımında yaşlı kesimin de ihtiyaç ve beklentilerinin dikkate alınması gerekmektedir

SONUÇ

Yaşlılık kavramı son yıllarda dünya gündemini meşgul eden önemli olgulardan birisidir. Demografik yapıdaki değişimler toplumsal ve ekonomik yapıya da yansarak yaşlılık olgusunun daha bilimsel ve teknik boyutuyla incelenmesini gerektirmiştir. Bu süreçte sadece yaş faktörü değil, cinsiyet, göç, kentleşme, istihdam, sürdürülebilirlik, yeni yaşam koşulları vb. birçok konu da yaşlılıkla birlikte anılmaya başlanmıştır. Bu konu başlıklarından olan kentleşme ise yaşlılık alanının olduğu gibi diğer alanların da dönüşümünde temel bir faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Şüphesiz kentleşme süreci demografik olarak sadece yaşlıları değil diğer yaş gruplarını da etkilemiştir. Ancak yaşlılık döneminin biyolojik ve fiziksel açıdan bir gerilemeyi içermesi, kentleşme olgusunun yaşlılar için daha zor bir süreç olmasına neden olmuştur. Ayrıca yaşlıların sosyal ve ekonomik açıdan zayıflaması onların kent ortamında daha güç koşullar altında yaşamalarına neden olmuştur. Ancak kentler sahip oldukları imkânlar nedeniyle yaşlıların refahını artıracak bir potansiyele de sahiptirler. Örneğin sağlık hizmetlerine erişim ve ihtiyaç duyulan birçok gıda ve tüketim maddelerinin kentlerde daha kolay temin edilmesi yaşlıların kentsel uyumlarını destekleyecek nitelikteki hizmetlerdendir. Fakat kentsel uyum elbette sadece birkaç başlıkla sınırlandırılabilir kadar yalın bir konu değildir. Kentsel uyum her şeyden önce yeni bir yaşam şekline adapte olmaktır. Bu konu ise tasarım, ergonomi, planlama, yönetim, altyapı, üstyapı, erişim, ulaşım, ekonomi, sağlık vb. bütün disiplinlerin birlikte ve bütüncül bir bakışla ele alınmasını gerektirmektedir. Bu noktada farklı talepleri olan çeşitli ihtiyaç grupları, yeni bir mekân olarak oluşan bu kentlerde kendilerine yaşam alanı bulabileceklerdir. Bu durum ise planlı ve programlı hareket etmeyi gerektirmektedir. Yani hem ülke nüfusunun hem de dünya nüfusunun yaşlanmakta olduğu göz önüne alınarak kentsel tasarımlarda bu yaş gruplarının talep ve beklentilerinin alınması ve dahası bu yaş gruplarının kendilerini kente ait hissedebilmeleri için üretim sistemlerine katılımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Zira kentsel uyum kavramı aslında bir süreci ifade etmektedir ki bu süreç de aktif olarak kent hayatında yer almayı gerektirmektedir.

Ayrıca kentsel uyum süreci yeni bir kültürün oluşmasına da işaret eder. Bu yeni kültür geleneksel değerleri muhafaza ettiği gibi ağırlıklı olarak modern yaşama ilişkin değerleri daha çok taşımaktadır. İşte yeni oluşmakta olan kentsel yaşam her iki değer sisteminin sentezine dayanır. Bu

süreçte toplumsal değerlerin ağırlıklı olduğu geleneksel kültürden bireysel değerlerin öne çıktığı modern kent hayatına uyum sağlamak bir çırpıda gerçekleştirilebilecek bir olgu değildir. Ancak uzun süre kentlerde yaşayan yaşlıların bu sürece daha kolay uyumlanmaları daha olasıdır. Bununla birlikte uyum sürecinin bir takım kamusal politikalarla desteklenmesi ve yaşlılar lehine olacak şekilde kolaylaştırılması da bu sürecin içselleştirilmesini sağlayacaktır. Tüm bu süreçler ise yaşlının diğer yaş grupları gibi kentte yaşayan bir birey olmaktan kaynaklanan haklarını kullanabilmesine imkân tanıyacaktır. Nihayetinde vatandaşlık temelinde kullanılacak söz konusu bu haklar bireylerin gelişimine olduğu gibi toplumun da gelişimine katkıda bulunacaktır.

Sonuç olarak kentsel uyum her şeyden önce bir kentlilik bilincinin yerleşmesiyle mümkündür. Yani kişi kendisini ne kadar çok kente ait hissederse uyum sürecini de o kadar kolay gerçekleştirebilecektir. Bu durum ise yönetsel ve kamusal bir desteği gerektirdiği gibi aynı zamanda bireysel hassasiyet ve motivasyonla sağlanabilecek bir süreçtir. Bu nedenle kentsel uyum sadece yaşlının değil onun birlikte yaşadığı ailesi ve içinde yaşadığı toplumun da sorunudur. Bu nedenle konuya bütüncül yaklaşılması sürecin daha kolay geçirilmesinde destekleyici bir rol oynayacaktır

KAYNAKÇA

- Acosta-Maldonado, M. E. (2016). Public policies on housing, environment and ageing in latin America. D. S. Gonzlez ve V. Rodrigez, (Edt.) içinde, *Environmental Gerontology in Europe and Latin America* (s. 243-258). Springer, Cham.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015). *Aile Dostu Kentler Etüt Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Akın, G. ve Önal, S. (2016). Kentsel alanların tasarımında ergonomik sorunlar. *AÜDTCF, Antropoloji Dergisi*, Sayı:31 (Haziran), 51-60.
- Aksürmeli, Z. S. T. (2017). Yaşlılık ekseninde Türkiye’de iç göç ve kent. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (64), 703-716.
- Aydıner-Boylu, A. (2013). Yaşlılıkta yaşam kalitesi ve konut ilişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 145-156.
- Bass, S. A. (1995). *Older and Active: How Americans over 55 are Contributing to Society*. Yale University Press.
- Brummel, S. W. (1983). Capacity networks: A new model for services to elders. *Generations: Journal of the American Society on Aging*, 7(4), 55-56.
- Bulduk, E. Ö. (2014). Yaşlılık ve toplumsal değişim. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182(182), 53-60.
- Bulut, Y. ve Kurt, Z. (2020). Kentsel katılım: Kentsel politikaların oluşumunda dezavantajlı grupların konumu. *Journal of Politics Economy and Management*, 3(1), 21-33.
- Bumin, K. (2016). *Demokrasi Arayışında Kent* (3. b.). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Carr, D. (2019). *Golden Years? Social Inequality in Later Life*. Russell Sage Foundation.
- Danış, M. Z. (2009). Türkiye’de yaşlı nüfusun yalnızlık ve yoksulluk durumları ve sosyal hizmet uygulamaları açısından bazı çıkarımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 67- 83.
- Dinç, B. (2020). Türkiye’de yaşlıların iç göç hareketlerine katılımı ve uyum becerilerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 120-139.
- Dünya Bankası (2024a). Population ages 65 and above (% of total population). <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS> (Erişim Tarihi: 03.01.2024).

- Dünya Bankası (2024b). Population ages 65 and above (% of total population) – Türkiye”. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.65UP.TO.ZS?TR> (Erişim Tarihi: 03.01.2024).
- Dünya Bankası (2024c). Urban population (% of total population)”. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?contextual=default>. (Erişim Tarihi: 03.01.2024).
- Dünya Bankası (2024d). Urban population (% of total population) – Türkiye. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.TOTL.IN.ZS?contextual=default>. (Erişim Tarihi: 03.01.2024).
- Düzenli, T. ve Alpak, E. M. (2017). Yaşlıların kentsel açık mekân kullanımlarının incelenmesi: Trabzon kenti örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 1-8.
- Engel, R.J. (1990). Characteristics of persistently poor elderly people. *Social Work Research*, 26(4), 25-31.
- Esendemir, Ş. ve Sağman, M. M. (2019). Yaşlanma ve mekân ilişkisi üzerine: Türkiye’de yaşlı erkek bireylerin camii ve kahvehane kullanımlarının analizi”. *ARHUSS*, 2(1), 19-36.
- Fadda, G., Cortes, A. ve Olivi, A. (2016). Role and function of urban habitat in the quality of life of older people: The case of Valparaiso, Chile”. D. S. Gonzalez ve V. Rodriguez, (Edt.) içinde, *Environmental Gerontology in Europe and Latin America* (s. 175-202). Springer, Cham.
- Fuguitt, V. G. ve Heaton, B. T. (1995). The Impact of migration on the nonmetropolitan population age structure, 1960-1990. *Population Research and Policy Review*, 14(2), 215-232.
- GEBAM (Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi) (2002). Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı. <http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/eylem.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2023).
- Gülhan, P. Y. (2023). Yaşlılarda çevre koşullarının düzenlenmesi. <https://www.solunum.org.tr/TusadData/Book/677/91020181612-013.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2023).
- Gyoung, H. H. (1996). Tradition and modernity in the culture of aging in Korea. *Korea Journal of Population and Development*, 25(1), 41-57.
- İçli, G. (2017). Yavaşlayan kentler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 67-75.
- İmamoğlu, V. (2016). İleri yaşlardaki Türklerin yaşam çevreleri ve daha iyi bir yaşam için öneriler. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 32(1).
- İnternet: <https://worldpopulationreview.com> (2024). World Population by Country (Live). <https://worldpopulationreview.com> (Erişim Tarihi: 03.01.2024).
- İsen, B. (2021). “Mekân ve yaşlılık İstanbul’un farklı bölgelerinde yaşlılık ve mekânsal pratikler. *Toplumsal Değişim*. 4(1), 29-55.
- Joong H.O. (2003). Social bonds and the migration intentions of elderly urban residents: The mediating effect of residential satisfaction. *Population Research and Policy Review*, 22(2), 127-146.
- Kaddachi, F., Aloulou, H., Abdulrazak, B., Bellmunt, J., Endelin, R., Mokhtari, M., ve Fraise, P. (2017). “Technological approach for behavior change detection toward better adaptation of services for elderly people”, içinde, *10th International Joint Conference on Biomedical Engineering Systems and Technologies*, 5, 96-105. Scitepress-Science and Technology Publications.
- Kalınkara, V (2017). “Yaşlanan kentler: Kentsel alanda aktif yaşlanmayı destekleyecek kapsayıcı tasarım ve ergonomi. *Toplum ve Demokrasi*, 11(24), 229-248.
- Kara, C. Ö. D., Yavaş, İ. ve Erdem, A. D. (t. y.). Yaşlı dostu kent kavramı ve Türkiye’de uygulanabilirliği: Çanakkale ili örneği. <https://cdn.anadolu.edu.tr/files/anadolu-cms/JEWryGeW/uploads/ii-b-1-17d2dc942a9f5a1a.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2023).

- Karadağ H. (2020). Planlı alanlar imar yönetmeliği, kentleşme ve erişilebilirlik. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(Erişilebilirlik Özel Sayısı), 11-30.
- Karakaş, H. (2019). Birey-çevre uyumu bağlamında demans dostu çevreler yaratmak ve yerel yönetimlere öneriler. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 3, 48-53.
- Kayan A. (2018). “Çağdaş gelişmeler kapsamında kent yönetimi tartışmaları”. M. A. Özer ve U. Ayhan, (Edt.) içinde, *Kamu Yönetimi Tartışmaları* (s. 581-617). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Köse, N. ve Erkan, N. Ç. (2014). “Kentsel mekân örgütlenmesinin yaşlıların kentsel etkinlikleri üzerindeki etkisi, İstanbul ve Viyana örneği. *METU JFA*, 31(1), 39-66.
- Kurt, N. (2011). Kent hizmetlerinin geleceğinde kentsel sorumluluklar ve kent kültürünün geliştirilmesi stratejileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 9(2), 54-70.
- Myles, F. J. (1983). Conflict, crisis, and the future of old age security. *The Milbank Memorial Fund Quarterly. Health and Society*, 61(3), 462-472.
- Orsega-Smith, E., Mowen, A. J, Payne, L. L. ve Godbey, G. (2004). The interaction of stress and park use on psycho-physiological health in older adults. *Journal of Leisure Research*, 36(2), 232-256.
- Öztaş, F. ve Özbolat A. (2019). Kentleşen gelenek, gelenekleşen kent. *ANTAKİYAT/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 18-31.
- Öztürk, A. Ç. ve Turan-Kızıldoğan, E. (2017). Yaşlı bireylerin kentsel/kamusal mekânları kullanım analizi: Eskişehir örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(1), 1-13.
- Southworth, M. (2003). Measuring the liveable city. *Built Environment*, 29(4), 343-354.
- Şentürk, M. ve Kurtkapan, H. (2017). Yaşlılığın mekânsallaşması: Kadıköy Moda’daki bir apartman üzerine nitel bir çalışma”. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 4-19.
- Taner, A. (2005). Globalleşme sürecinde kentler. Görmez, K. (Edt.) içinde, *Küreselleşme ve Yerelleşme* (s. 155-182). Ankara: Odak Yayınevi.
- Torres, S. (2019). Population ageing and international migration. İçinde, *Ethnicity and Old Age* (s. 23- 50). Bristol University Press.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TUİK] (2024). İstatistiklerle yaşlılar, 2020”. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Istatistiklerle-Yaslılar-2020-37227> (Erişim Tarihi: 03.01.2024).
- Ulrich, R. S. (1983). Aesthetic and affective response to natural environment. *Human Behavior and Environment*, 6, 85-125.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division [UN] (2022). World Population Prospects 2022: Summary of results. New York: UN DESA/POP/2022/TR/NO.3.https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org/files/summary_of_results.pdf (Erişim Tarihi: 03.01.2024).
- Uyanık, Y. (2017). Yaşlılık, yaşlanan nüfus ve sosyal politika. *İş ve Hayat*, 3(5), 67-100.
- WPR (2024). World Population by Country 2024 (Live), <https://worldpopulationreview.com>, (Erişim Tarihi: 23.05.2024).
- Yapıcı, O. Ö. ve Ünüvar, Ş. (2020). Yavaş şehirlerde sosyal değişme ve yaşam kalitesi ilişkisi üzerine bir araştırma: Gerze örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(2), 565-576.
- Zhang, Z. ve Zhang J. (2015). Social participation and subjective well-being among retirees in China. *Social Indicators Research*, 123(1), 143-160